

KADLEC, P. *Moravský advokát a politik Fritz Plachky (1836–1928). Mezi slávou a zatracením, rakušanstvím a němečtím*

Ostrava: Pavel Mervart – Ostravská univerzita, 2022, 244 s.

V Slovenskej i Českej republike v ostatných rokoch uzrelo svetlo sveta už niekoľko publikácií venovaných životným osudom významných právnikov, ktorí sa okrem výkonu svojej profesie exponovali aj v politickej a spoločenskej sfére. Na Slovensku tak boli vo Vydavateľstve VEDA vydané viaceré monografie o živote absolventov právnických štúdií (Milan Hodža – štátnik a politik v roku 1994, Dr. Ivan Dérer – politik, právnik a publicista v roku 2010, Matúš Dula politik, právnik a národný činiteľ v roku 2023 a Ivan Markovič – politik, legionár, právnik v roku 2024). V Českej republike sa zase možno stretnúť so životopismi praktizujúcich advokátov práve na stránkach posledných vydání časopisu Právněhistorické studie (PIJÁK, Martin: *Otec a syn ve službách státu. Činnost Augustina a Augusta Adolfa Popelkových* v čísle 54/1 a HALÁSZ, Ivan: *Anton Vavrínek Ottmayer – administrácia, advokácia, správa a vzdelávanie* v čísle 54/2 z roku 2024). K predmetným publikáciami môžeme zaradiť aj knihu Mgr. Petra Kadleca, Ph.D. z Filozofickej fakulty Ostravskej univerzity venovanú regionálnemu predstaviteľovi advokácie z Moravského markgrófstva v období Rakúsko-uhorskej monarchie. Monografia, ktorou je čitateľom predstavený Fritz Plachky, pozostáva po predhovore a úvode z 5 kapitol, súpisu prameňov i literatúry, skratiek, obrázkov, zhrnutia v nemčine, príloh aj menného registra.

V „Predhovore“ autor ako rodák z mesta Hranice uvádza dôvody, pre ktoré sa rozhodol spracovať životopisnú štúdiu osoby doteraz najdlhšie kontinuálne úradujúcej na poste starostu Hraníc. V Úvode komparuje písomné zdroje získané o Fritzovi Plachkom (zmámom v literatúre aj pod menom Friedrich Plachki, resp. Fridrich Plachký) a to od adorácie v nemeckojazyčných prameňoch po zaznávanie v česky písaných dokumentoch. K výskumu Plachkého, ktorý žil v Hraniciach takmer 35 rokov, autorovi napomohli tiež viaceré archívne pramene ako i dobová tlač v českom a nemeckom jazyku.

Prvá kapitola „Mladosť, študijné roky a profesná príprava“ sa týkajú úvodných troch decénií života Fritza Plachkého. Narodil sa pritom 22. októbra 1836 v obci Rudice z rakúskeho Sliezska patriacej v súčasnosti Poľskej republike. Jeho rodičmi boli hospodársky úradník Johann Plachky (1793–1874) a Mariana Rosalia Franziska, rod. Mikschikova (1805–1883), pričom obaja patrili k rímskokatolíckej konfesii. Rodina sa často sťahovala, Fritz navštevoval v období 1847 až 1855 s výborným prospechom nemecké gymnázium v Olomouci, kde si aj osvojil základy češtiny. Následne študoval na Fakulte právnych a štátnych vied na univerzite v metropole štátu Viedni, ktorá v tejto dobe umožňovala získať vysokoškolské vzdelanie 2 695 poslucháčom teda 1/3 študentov Rakúskeho cisárstva. Obdobne jej právnická fakulta s 1 245 poslucháčmi poskytovala štúdium 30 % budúcich

právníkom monarchie. Išlo o najvyšší počet študentov práv z 9 fakúlt mocnárstva, ďalší poslucháči boli v počte 646 v lombardskej Pavii, 574 v benátskej Padove, 507 v českej Prahe, 449 v uhorskej Pešti, 307 v haličsko-vladimírskom Lvove, 186 v štajerskom Grazi, 159 v tirolskom Innsbrucku a 71 v haličsko-vladimírskom Krakove. Z prezentovaných štatistických údajov zaujal aj fakt o národnosti 1 218 študentov práv viedenskej univerzity v akademickom roku 1856/1857 na základe materinského jazyka, 536 tvorili nemeckojazyční Rakúšania, 301 Česi, 136 Juhoslovania, 87 Maďari, 56 Poliaci, 47 Taliani a 33 Židia. Po absolvovaní univerzity v roku 1859 pracoval Plachky ako advokátsky koncipient zrejme u advokáta Carla Ptaczeka (1819–1889) v juhomoravských Boskoviciach.

Kapitola „Príchod do Hraníc a etablovanie v meste v rokoch 1868–1890“ mapuje Plachkého život po jeho menovaní advokátom v Hraniciach ministerstvom spravodlivosti i následnom zložení advokátskej prisahy na c. k. Vrchnom krajinskom súde v Brne v roku 1868. Vlastnú kanceláriu si otvoril po uvoľnení postu advokáta v Hraniciach Augustom Weeberom (1826–1895), ktorý sa odsťahoval do Olomouca. V tomto období mali Hranice asi 6 300 obyvateľov väčšinou českej národnosti a známe boli predovšetkým tamojším umiestnením vojenských škôl. Aj keď sa Plachky neúspešne uchádzal dva krát i o miesto notára, etabloval sa predovšetkým ako advokát, ktorého koncipientmi boli Josef Lederer, Ignaz Stiebry, Leopold Schüller a jeho budúci zať židovskej viery Max Mandl. V meste sa pritom zapojil tiež do činnosti viacerých spolkov a združení vrátane hasičského zboru, ktorému napokon aj velil a Mužského speváckeho spolku, kde prevzal následne funkciu predsedu. Významnejšia bola jeho politická činnosť, už v roku 1870 bol zvolený za člena obecného výboru a od roku 1886 zastával post vicestarostu mesta.

Nasledujúca kapitola „Na vrchole – starostom Hraníc a krajinským poslancom“ je venovaná najplodnejšiemu obdobiu života Fritza Plachkého, ktorý bol do najvyššej funkcie v meste zvolený po voľbách z roku 1890 a potom tiež v rokoch 1894 a 1898. Česká opozícia v mestskom zastupiteľstve i medzi obyvateľstvom samotných Hraníc mu vyčítala predovšetkým okázalú podporu nemeckého jazyka i kultúry. Viedol ju pritom nástupca Eduarda Kallusa v miestnej advokátskej kancelárii František Šromota (1853–1912), ktorý ako rodák z Penčic pri Přerove absolvoval olomoucké Slovanské gymnázium aj právnickú fakultu pražskej univerzity. Profesne pôsobil ako advokátsky koncipient v Olomouci u advokáta Jana Žáčka (1849–1934), odtiaľ sa však v roku 1888 presťahoval do Hraníc, kde sa zosobášil s Máriou Annou Šindlerovou (1855–1918). Kritici z radov miestnej českej populácie vyčítali Plachkému takisto menovanie viacerých čestných občanov mesta z radov jemu naklonených osôb bez väzieb na Hranice, ktorí tak získali volebné právo. Na druhej strane je však nesporný významný podiel Fritza Plachkeho na enormnej investičnej a stavebnej činnosti v Hraniciach ako napr. výstavbe nového areálu všeobecnej nemocnice či školských budov vrátane arboréta a areálu lesníckej školy, sporiteľne, plynárne, plavárne, vodovodnej siete či kanalizácie. Za zásluhy na modernizácii mesta, pri ktorých mu jeho oponenti zdôrazňovali zadĺženie Hraníc, bol Plachkému v roku 1895 udelený Rytiersky kríž Radu Františka Jozefa I. Získal aj čestné občianstvo neďalekého Lipníka nad Bečvou a hranickej židovskej politickej obce, pre podporu Židov bol dokonca označovaný za židovsko-liberálneho poslanca (*Judenliberaler Abgeordneter*). Plachky sa však podľa autora identifikoval ako rakúsky lokálpatriot, nie ako nemecký nacionalista. V roku 1899 bol za okrskok Hranice-Lipník nad Bečvou-Potštát zvolený za poslanca krajinského snemu Moravského markgrófstva, toto víťazstvo zopakoval ako člen klubu nemeckých liberálov

aj v roku 1902. V kresle krajinského poslanca ho v roku 1906 vystriedal František Šromota, ktorý ho nahradil už v roku 1903 na poste starostu Hraníc ako prvý Čech. Neúspešná bola snaha Fritza Plachkého z roku 1899 získať vo voľbách mandát člena Poslaneckej snemovne Ríšskej rady vo Viedni, kde boli jeho protikandidátmi František Šromota a víťaz volieb viedenský advokát pochádzajúci z Moravskej Třebovej Karl Fochler (1864–1914). V roku 1902 Plachkého obvinila nemajetná, krivajúca a hluchá Marie Brumková (nar. 1842) z toho, že ju v rokoch 1887 až 1900 telesne zneužíval a uvrhol do chudoby, čo sa v následnom súdnom konaní nepreukázalo.

Predmetom predposlednej kapitoly „Ústup zo scény – olomoucké intermezzo a viedenský epilóg (1904–1928)“ je záver profesného aj osobného života Fritza Plachkého, ktorý sa odohrával už mimo Hraníc ako miesta jeho najexponovanejšieho pôsobenia. V roku 1904 presídlil do Olomouca, kde spolu s kolegom Maxom Hochwaldom prevádzkoval po Karlovi Schrötterovi uvoľnenú advokátsku kanceláriu. V roku 1910 sa dal vymazať zo zoznamu advokátov a kanceláriu vzhľadom na svoje presťahovanie sa do Viedne prenechal práve M. Hochwaldovi. Vzhľadom na zlú hospodársku situáciu v rakúskej metropole po skončení prvej svetovej vojny požiadal v roku 1922 o finančnú pomoc moravskú advokátsku komoru, ktorá mu vyhovelá na rozdiel od mestského zastupiteľstva Hraníc, kam v tomto roku zaslal obdobnú žiadosť. Fritz Plachky zomrel vo vysokom veku 19. februára 1928 v metropole bývalého Rakúsko-uhorského mocnárstva.

V záverečnej kapitole „Osobný a rodinný život“ má čitateľ možnosť oboznámiť sa s krátkym životopisom Plachkého manželky Blandine Josephe Theresii Stephane, rodenej Stribelovej (1830–1928) pochádzajúcej z Viedne a venujúcej sa pôvodne hereckému povolaniu. Svadbu mali v roku 1869 v Bystřici pod Hostýnem, pričom ako bezdetní manželia si adoptovali Mariu Lehnerovú narodenú v roku 1871. Ich adoptívna dcéra sa v roku 1892 vydala za absolventa práv univerzity vo Viedni a od roku 1890 viedenského advokáta Maxa Mandla (nar. 1863) pochádzajúceho z Kyjova. Mandl pôsobil aj ako docent lesníckej školy v Hraniciach, pričom v manželstve s Mariou sa im narodili v roku 1893 syn Friedrich a o 3 roky neskôr syn Rudolf. S Moravou sú späté aj osudy súrodencov Fritza Plachkého, z jeho 4 bratov (Rudolf, Karl, Theodor, Gustav) všetci čas svojho života spojili s moravskou metropolou Brnom.

V „Závěre“ autor poznamenáva, že Fritz Plachky patrí k mnohým nemeckojazyčným Rakúšanom z čias habsburskej monarchie, ktorí sú napriek výraznému politickému sa exponovaniu na území dnešnej Českej republiky historiografiou opomínaní. Po prečítaní predkladanej monografie je vhodné poznamenať, že u Plachkého je to s ohľadom na všetko, čo pre mesto Hranice v čase jeho enormného rozmachu v závere XIX. storočia vykonal, nezaslúžené. Už v období jeho výkonu starostovskej funkcie názory na neho oscilovali medzi glorifikáciou zo strany miestnych Nemcov a dehonestovaním príslušníkmi českej majority. Plachky bol však predovšetkým človekom z mäsa a kostí, na základe autorovej charakteristiky jeho osobnosti ho možno zaradiť k nemeckým liberálom prodynastického zmýšľania. Ak účelom monografie Petra Kadleca nebolo rehabilitovať Fritza Plachkého, ale vyvážiť jeho pokrivený obraz v českej dejinnej spisbe, recenzovaná publikácia ho zjavne naplnila. Autorovi k tomu napomohli okrem dobovej regionálnej tlače tiež bohatá literatúra a archívne pramene svetskej i cirkevnej proveniencie z Českej aj Rakúskej republiky.

Rudolf Manik